

11 aug Onzekerheid - toetsen (12)

Inleiding

Competentiegericht onderwijs zou een reactie kunnen zijn op de onzekerheid die speelt bij persoonlijke (zie: 11 okt) en maatschappelijke ontwikkeling (zie: 11 nov) en beroepsvorming (zie: 11 dec). Theorie (zekerheid) en praktijk (onzekerheid) kunnen worden verbonden met een concept van Kant (zie: 12 mei). Dit concept verklaart de ondernemende houding (zie: 12 jun). Hoe is dit te onderwijzen (zie: 12 jul) en te toetsen?

Beslissen: niet alles is een conclusie

Onzekerheid en risico worden soms opgelost met analyse, feiten en sluitende redenering. De weg is een *conclusie*. Vaak echter zijn onzekerheden niet met feiten te vangen en moet een andere weg worden bewandeld.

Andere wegen om te beslissen

Onzekerheden zijn vaak complex, urgent of diffuus en daardoor is concluderen moeilijk, te laat of onmogelijk. Er liggen dan verschillende wegen open.

1. **Beslissingen vermijden**
Beslissingen kunnen worden vermeden door een risico te ontkennen. We noemen dat de kop in het stand steken.
Verzekeren is ook een vorm van het vermijden van een beslissing over een risico. De wijsheid is om het risico dat je zelf niet kunt dragen of overzien te verzekeren.
2. **Beslissingen ontwijken of uitstellen**
Risico's kunnen erkend worden, maar het aanpakken ervan kan naar anderen worden doorgeschoven. Of iemand wacht af totdat de zaak in het honderd loopt. Reorganisaties zijn daarvan een voorbeeld.
3. **Kiezen**
Men kan bij een onzekerheid op het gevoel afgaan om tot een standpunt te komen. Men kan dan geen argumentatie bij het standpuntgeven. Beslissen op basis van gevoel is *kiezen*. Een voorwaarde is dat men nuances in de praktijk goed aanvoelt.
4. **Oordelen**
In een concreet geval heeft iemand de expertise om een goede analyse te maken. En hij heeft daarnaast het praktijkrepertoire om aan te voelen waar de zwakke en sterke kanten zitten (zie: 09 feb). Beslissen met deze afweging is *oordelen*.

Voorbeelden

1. **Automatische beslissingen**
Veel handelingen kunnen wij mensen zonder nadenken verrichten. Denk aan het ontwaken, wassen, kleden en eten voordat we 's morgens de deur uitgaan. Hier is sprake van een geoefend ritueel dat gedachteloos kan worden afgewikkeld, zolang er geen verstoringen signalen zijn. Dit is handelen volgens een routine. Het handelen volgens een routine maakt ons efficiënt. Het handelen volgens routines steunt op eerder conclusies, keuzen of oordelen.

2. **'Logische' beslissingen**
In de praktijk wordt bij een voor de hand liggende beslissing vaak gezegd dat het standpunt logisch is. Als in die omstandigheden echter naar argumenten wordt gevraagd, blijken die vaak moeilijk te geven. We hebben in dan te maken met een keuze op basis van gevoel (en niet met een conclusie op basis van logica).
Soms hebben mensen wel een argumentatie voor het standpunt. Voor de korte termijn kan het tactisch zijn om niet naar de argumentatie te vragen. Meestal is het duurzamer om een beslissing expliciet te maken, omdat dat bij calamiteiten de beste kansen geeft op een constructief vervolg.
3. **Omstreden beslissingen**
Het krijgen en geven van kritiek moet worden geoefend, omdat kritiek geven allerlei risico's met zich meebrengt - voor de korte termijn. Het vermijden en ontwijken van kritiek is voor de lange termijn riskant, omdat signalen worden gemist.

Bewustzijn van beslissen

Oefenen maakt bewust, bijvoorbeeld in het krijgen en geven van kritiek met een rollenspel: "Verdedig de afschaffing van de studiebeurs." Hoe wordt structuur gegeven aan de analyse van het spel? Wordt onderscheid gemaakt in de reconstructie van het werkproces en het leerproces? Wordt onderscheid gemaakt tussen, conclusies, keuzen en oordelen? Krijgen conclusies, keuzen en oordelen een gelijk gewicht in de beoordeling van competent gedrag?
Concluderen, kiezen en oordelen om tot een beslissing te komen zijn belangrijke aspecten van competentie (zie: 12 jun). Een valide conclusie berust op expertise. Een valide keuze vergt praktijkrepertoire. Een oordeel vergt volgens de kantiaans dualistische visie transfer van expertise en praktijkrepertoire.

een beroepssituatie		
redenering	sluitende redenering niet te maken	
een redenering op basis van expertise	een gevoel op basis van praktijkrepertoire	een afweging op basis van expertise en praktijkrepertoire
concluderen	kiezen	oordelen

Tabel: Concluderen, kiezen en oordelen

Conclusie

Competentie betekent adequaat handelen, ook als een situatie verandert. Als een situatie verandert vraagt dat een beslissing die door conclusie, keuze of oordeel tot stand kan komen. Afhankelijk van het vereist niveau beheerst een competente persoon deze drie processen en ook de keuze van het juiste proces (zie 09 jul). Een assessor kan toetsen welke wegen iemand kent.